

(PLECS)

D'HISTÒRIA LOCAL

130

Directors: Ramon Arnabat,
Josep Santesmases
Compaginació: Natàlia Báscones
Disseny: Canseixanta
Tria de novetats: Pineda Vaquer
ISSN 1130-5150

CONTINGUTS

EDITORIAL: L'associacionisme ...	1
TEMES 1: El Cercle Literari de Vic ...	2
TEMES 2: Ateneu de Maó, cent anys...	5
PATRIMONI: La biblioteca del Centre...	8
RESSENYA	9
TRIA DE NOVETATS	10
NOTICIARI	12

PERE SOLÀ GUSSINYER. Universitat Autònoma de Barcelona

L'ASSOCIACIONISME CULTURAL HISTÒRIC

Presentem tres iniciatives de la societat civil de la segona meitat del segle XIX i principis del XX, entre altres que podríem caçar a Lleida, València o Perpinyà, entre altres. En el segle del liberalisme burgès, la xarxa d'entitats culturals voluntàries va fer un paper de primer ordre en l'evolució de la societat i la política, la cultura i l'educació. L'associacionisme cultural vuitcentista és expressió de moviments d'opinió de la societat civil i plataforma creadora i difusora d'aquests moviments, de manera que la història cultural i intel·lectual és deutora d'aquestes formes d'associacionisme. Naturalment, les diferents situacions locals expliquen la diversitat de trajectòries. De vegades s'oblida la diversitat de situacions i es confon l'evolució de la cultura popular amb la trajectòria de les principals entitats i grups de les grans ciutats, València i Barcelona. Reduir la història cultural i intel·lectual dels països d'expressió catalana a la vida cultural i institucional d'uns quants referents capitallins és un perill. Si bé en general aquestes plataformes de sociabilitat van ser trampolins de participació social, política i econòmica de persones i grups, la significació política de cada iniciativa local divergeix. El Centre de Lectura de Reus (1859) té un paper molt diferent del Cercle Literari vigatà, per citar dues de les entitats sorgides en el govern del general O'Donnell (1858-

1863). En una situació comarcal ben diferent se'ns mostra la trajectòria de l'Ateneu de Maó, que arrenca el 1904-1905.

Vidal Hernández apunta dues importants qüestions relacionades amb l'estudi de les associacions ciutadanes voluntàries. D'una banda, constata que arrelen les que han tingut una

funció de pal de paller o de viver d'altres entitats i associacions. Un altre punt és el de la periodització de l'activitat, de vegades més que centenària, d'aquestes institucions. ¿Els grans cicles polítics, demogràfics i socials determinen la vida de les entitats ciutadanes, o aquestes tenen una autonomia i uns ritmes de funcionament propis, que depenen més de factors interns com lideratge, força de les seccions o moviments sorgits des de la base? Molts estudis corroboren que la xarxa territorial d'entitats voluntàries ha cobert des del segle XIX un important espai en el terreny cultural i educatiu. Però també ha fet i fa un paper de primer ordre en el manteniment d'una tensió cívica, en la creació i l'augment

renovat de fluxos de confiança i de col·laboració entre ciutadans. Tant ha estat el prestigi d'aquestes institucions que, des de la transició del franquisme a la restauració borbònica dels nostres dies, la utopia d'una ciutadania democràtica i participativa va passar per la represa del model cultural dels ateneus. ■

Ateneu de Maó. Exposició de pintura al saló d'actes de l'Ateneu actual cap als anys 60 del segle XX. Font: Ateneu de Maó

